

Πρόγραμμα Λειτουργικού Αλφαριθμητισμού (ΠΛΑ) Στ' τάξης (2023-2024)

Το Πρόγραμμα Λειτουργικού Αλφαριθμητισμού (ΠΛΑ) διεξάγεται διαχρονικά από το 2007 από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (ΚΕΕΑ) και απευθύνεται σε μαθητές/μαθήτριες της Γ' και Στ' τάξης Δημοτικού. Στόχος του Προγράμματος είναι ο έγκαιρος εντοπισμός μαθητών/μαθητριών με μεγάλη πιθανότητα να μείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι/ες μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε να εμπλακούν σε κατάλληλα προγράμματα στήριξης τόσο στην Πρωτοβάθμια, όσο και στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το Πρόγραμμα αξιολογεί δύο βασικές δεξιότητες: α) τη γλωσσική-επικοινωνιακή ικανότητα και β) τη μαθηματική ικανότητα.

Κατά τη σχολική χρονιά 2023-2024, το ΠΛΑ διεξήχθη στην Στ' τάξη του Δημοτικού για δέκατη έβδομη συνεχόμενη χρονιά. Ο συνολικός αριθμός των μαθητών/μαθητριών που συμμετείχαν ανήλθε στις 8465 για τα δοκίμια της Γλώσσας και στις 8549 για τα δοκίμια των Μαθηματικών. Ποσοστό 9,2% των μαθητών/μαθητριών αναγνωρίστηκε με μεγάλη πιθανότητα να μείνει γλωσσικά αναλφάβητο, ενώ το 8,4% των μαθητών/μαθητριών αναγνωρίστηκε με μεγάλη πιθανότητα να μείνει μαθηματικά αναλφάβητο. Ποσοστό 4,6% των μαθητών και μαθητριών ανήκε και στις δύο ομάδες.

Οι μαθητές/μαθήτριες που φοιτούσαν φέτος στην Στ' τάξη, είχαν συμπληρώσει ξανά τα δοκίμια του ΠΛΑ τη σχολική χρονιά 2020-2021, όταν δηλαδή φοιτούσαν στην Γ' τάξη και, επομένως, ήταν δυνατή η σύγκριση των αποτελεσμάτων των δύο κύκλων του ΠΛΑ. Οι συγκρίσεις κατέδειξαν ότι ποσοστό 64,4% των μαθητών/μαθητριών που αναγνωρίστηκαν με ρίσκο για γλωσσικό αναλφαριθμητισμό στην Γ' τάξη δεν ανήκει πλέον στην ομάδα ρίσκου στην Στ' τάξη. Το αντίστοιχο ποσοστό για τον μαθηματικό αναλφαριθμητισμό είναι 61,2%. Από τα παιδιά που δεν εντοπίστηκαν με ρίσκο στην Γ' τάξη, ένα μικρό ποσοστό (2,7% και 1,9% για την ομάδα γλωσσικού και μαθηματικού αλφαριθμητισμού, αντίστοιχα) εμφανίζεται για πρώτη φορά στην ομάδα ρίσκου στην Στ' τάξη. Επιπρόσθετα, διαπιστώθηκε πολύ καλή προβλεπτική εγκυρότητα των μετρήσεων των δοκιμίων του Προγράμματος και του κριτηρίου διαχωρισμού των μαθητών/μαθητριών στις δύο ομάδες: στην «ομάδα ρίσκου» και στην «ομάδα μη ρίσκου» για τα δοκίμια του γλωσσικού και μαθηματικού αναλφαριθμητισμού, αντίστοιχα.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του Προγράμματος, συλλέγονται κάθε χρόνο δεδομένα στο επίπεδο του/της μαθητή/μαθήτριας για διάφορους παράγοντες που πιθανόν να σχετίζονται με την ύπαρξη ρίσκου για λειτουργικό αναλφαριθμητισμό μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής

εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα εξετάζονται: α) τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών (το φύλο, η υπηκοότητα και η ηλικία εισδοχής στη Δημοτική Εκπαίδευση), β) οι στάσεις και απόψεις των μαθητών/μαθητριών απέναντι στο διάβασμα και στα Μαθηματικά και γ) τα χαρακτηριστικά του οικογενειακού περιβάλλοντος (η ύπαρξη διαθέσιμων πόρων και μέσων στο σπίτι που υποβοηθούν τη μάθηση, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων/κηδεμόνων και η γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι).

Με βάση τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των μαθητών/μαθητριών, διαπιστώθηκε ότι υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στις ομάδες ρίσκου του λειτουργικού αναλφαβητισμού έχουν: α) τα αγόρια σε σχέση με τον γλωσσικό αναλφαβητισμό και τα κορίτσια σε σχέση με τον μαθηματικό αναλφαβητισμό, β) οι μαθητές και μαθήτριες με μη κυπριακή υπηκοότητα και γ) παιδιά που αν και φοιτούν στην Στ' τάξη, ηλικιακά είναι μεγαλύτερα. Σε σχέση με το φύλο, τα αγόρια βρέθηκαν να έχουν διπλάσιο ποσοστό συμμετοχής στην ομάδα ρίσκου του γλωσσικού αναλφαβητισμού από ότι τα κορίτσια (12,1% και 6,2%, αντίστοιχα). Όσον αφορά στα Μαθηματικά, το ποσοστό των αγοριών στην ομάδα ρίσκου ήταν μικρότερο από το αντίστοιχο των κοριτσιών (8,3% και 8,5% αντίστοιχα), χωρίς όμως η διαφορά να είναι μεγάλη. Ως προς τον παράγοντα υπηκοότητα, το ποσοστό των μαθητών/μαθητριών με μη κυπριακή υπηκοότητα με ρίσκο για γλωσσικό (27,0%) και μαθηματικό (18,8%) αναλφαβητισμό είναι σημαντικά υψηλότερο από το ποσοστό των μαθητών/μαθητριών με κυπριακή υπηκοότητα (5,5% και 6,2%, αντίστοιχα). Σε σχέση με την ηλικία εισδοχής στην Α' δημοτικού, εντοπίστηκε ότι τα παιδιά που αν και μεγαλύτερα σε ηλικία, για διάφορους λόγους (π.χ. στασιμότητα, αναστολή φοίτησης ή/και μεταναστευτική βιογραφία) τη σχολική χρονιά 2023-2024 φοιτούσαν στην Στ' τάξη, είχαν μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στις ομάδες ρίσκου γλωσσικού και μαθηματικού αλφαβητισμού σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Σε σχέση με τις στάσεις και τις απόψεις απέναντι στο διάβασμα και στα Μαθηματικά, οι μαθητές/μαθήτριες που αναγνωρίστηκαν στις ομάδες ρίσκου του γλωσσικού αναλφαβητισμού φαίνεται να έχουν πιο αρνητική στάση απέναντι στο διάβασμα, χαμηλότερο βαθμό εμπιστοσύνης στην αναγνωστική τους ικανότητα και ασχολούνται λιγότερο με το διάβασμα, συγκριτικά με τους/τις μαθητές/μαθήτριες που δεν εντοπίστηκαν στις ομάδες ρίσκου. Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα και σε σχέση με τον μαθηματικό αλφαβητισμό, με τους/τις μαθητές/μαθήτριες που αναγνωρίστηκαν στις ομάδες ρίσκου να έχουν πιο αρνητική στάση απέναντι στα Μαθηματικά και χαμηλότερο βαθμό εμπιστοσύνης

στη μαθηματική τους ικανότητα, συγκριτικά με τους/τις υπόλοιπους/ες μαθητές/μαθήτριες (ομάδες μη ρίσκου).

Με βάση τα χαρακτηριστικά οικογενειακού περιβάλλοντος, εντοπίστηκε ότι μεγαλύτερο ποσοστό στις ομάδες ρίσκου κατέχουν οι μαθητές/μαθήτριες με γονείς/κηδεμόνες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, οι μαθητές/μαθήτριες που μεγαλώνουν σε ένα δίγλωσσο ή πολύγλωσσο περιβάλλον και οι μαθητές/μαθήτριες με απουσία διαθέσιμων πόρων και μέσων στο σπίτι που φαίνεται ότι υποβοηθούν τη μάθηση (δηλ. *προσωπικό γραφείο για διάβασμα, προσωπικό δωμάτιο στο σπίτι, ηλεκτρονικό υπολογιστή, σύνδεση στο διαδίκτυο, τάμπλετ, έξυπνο κινητό τηλέφωνο, συνολικό αριθμό βιβλίων στο σπίτι*).

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, υιοθετήθηκαν, επίσης, συμβατικά μοντέλα λογιστικής παλινδρόμησης (logistic regression) για την επιλογή των μεταβλητών με τη στατιστικά «σημαντικότερη» επίδραση στην ύπαρξη ρίσκου για γλωσσικό και μαθηματικό αναλφαβητισμό. Λόγω του μεγάλου αριθμού ανεξάρτητων μεταβλητών, υιοθετήθηκε αρχικά η μέθοδος των κύριων συνιστωσών (principle components analysis), ώστε οι μεταβλητές να ομαδοποιηθούν σε κατηγορίες και μετά να συμπεριληφθούν σε μοντέλα στατιστικής παλινδρόμησης. Οι τρεις μεταβλητές δημογραφικού χαρακτήρα: *Φύλο, Υπηκοότητα, Ηλικία εισδοχής στη Δημοτική εκπαίδευση* και οι τρεις μεταβλητές οικογενειακού περιβάλλοντος: *Γλώσσα που ομιλείται στο σπίτι, Μορφωτικό επίπεδο του πατέρα και Μορφωτικό επίπεδο της μητέρας*, δεν συμπεριλήφθηκαν στην ομαδοποίηση αυτή. Συνολικά, προέκυψαν τέσσερις συνιστώσες, οι οποίες ερμηνεύουν ποσοστό περίπου 51,5% της συνολικής διασποράς: *α) Στάσεις απέναντι στα Μαθηματικά και στο διάβασμα, β) Συνθήκες Μελέτης και εμπιστοσύνη στην αναγνωστική ικανότητα, γ) Διαθέσιμοι πόροι και αριθμός βιβλίων στο σπίτι και δ) Επαφή με την τεχνολογία*.

Στη συνέχεια, στα μοντέλα του γλωσσικού και μαθηματικού αναλφαβητισμού χρησιμοποιήθηκαν οι μεταβλητές δημογραφικού χαρακτήρα και οικογενειακού περιβάλλοντος, καθώς και οι συνιστώσες που προέκυψαν από την ανάλυση με τη μέθοδο των κύριων συνιστωσών. Οι εννιά από τις δέκα μεταβλητές που εξετάστηκαν αναγνωρίστηκαν με στατιστικά σημαντική συμβολή στο ρίσκο για γλωσσικό αλφαβητισμό (*Φύλο, Υπηκοότητα, Ηλικία εισδοχής στη Δημοτική εκπαίδευση, Γλώσσα που ομιλείται στο σπίτι και Μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, Στάσεις απέναντι στα Μαθηματικά και στο διάβασμα, Συνθήκες Μελέτης και εμπιστοσύνη στην αναγνωστική ικανότητα, Διαθέσιμοι πόροι και αριθμός βιβλίων στο σπίτι και Επαφή με την τεχνολογία*). Στο μοντέλο για την πρόβλεψη ρίσκου για μαθηματικό αναλφαβητισμού, έξι από τις δέκα συνολικά μεταβλητές παρουσιάζονται να έχουν στατιστικά

σημαντική επίδραση (Ηλικία εισδοχής στη Δημοτική Εκπαίδευση, Μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, Στάσεις απέναντι στα Μαθηματικά και στο διάβασμα, Συνθήκες Μελέτης και εμπιστοσύνη στην αναγνωστική ικανότητα, Διαθέσιμοι πόροι και αριθμός βιβλίων στο σπίτι και Επαφή με την τεχνολογία).

Επιπρόσθετα, με σκοπό την πρόβλεψη ρίσκου και τη διερεύνηση της επίδρασης του παράγοντα «σχολείου», υιοθετήθηκαν μοντέλα πολυεπίπεδης ανάλυσης σε δύο επίπεδα (μαθητή και σχολείου). Οι αρχικές αναλύσεις (μηδενικό μοντέλο) κατέδειξαν ότι ποσοστό γύρω στο 18,6% και 11,9% της συνολικής διακύμανσης του ρίσκου για γλωσσικό και μαθηματικό αναλφαβητισμό αντίστοιχα, οφείλεται στο επίπεδο του σχολείου. Το ποσοστό αυτό θεωρείται αρκετά υψηλό και καταδεικνύει τον σημαντικό ρόλο του σχολείου στο ρίσκο για λειτουργικό αναλφαβητισμό.

Ακόμη, συλλέχθηκαν δεδομένα σχετικά με τον χρόνο που δόθηκε για τη χορήγηση των δοκιμών και τον βαθμό δυσκολίας των δοκιμών τόσο από τους/τις μαθητές και μαθήτριες όσο και από τους/τις εκπαιδευτικούς. Η πλειοψηφία των μαθητών/μαθητριών αλλά και των εκπαιδευτικών δήλωσε ότι ο χρόνος που δόθηκε για τη συμπλήρωση των δοκιμών στη Γλώσσα και στα Μαθηματικά ήταν ικανοποιητικός. Παρόλα αυτά, στις ομάδες ρίσκου του γλωσσικού και μαθηματικού αναλφαβητισμού, το ποσοστό των μαθητών/μαθητριών που δήλωσε ότι ο χρόνος που δόθηκε για τη συμπλήρωση των δοκιμών δεν ήταν ικανοποιητικός ήταν κατά πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό στις ομάδες μη ρίσκου. Όσον αφορά στη δυσκολία των δοκιμών, παρατηρήθηκε ότι οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών και των εκπαιδευτικών διαφοροποιούνται, με τους/τις μαθητές/μαθήτριες να βρίσκουν τα δοκίμια πιο εύκολα σε σύγκριση με τους/τις εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, εξετάζοντας τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών σχετικά με τον βαθμό δυσκολίας των δοκιμών παρατηρείται ότι το ποσοστό των μαθητών/μαθητριών στην ομάδα ρίσκου, που δήλωσαν ότι βρήκαν τα δοκίμια της Γλώσσας και των Μαθηματικών δύσκολα, είναι πιο υψηλό από ότι στην ομάδα μη ρίσκου, όπως θα ήταν αναμενόμενο.

Διερευνήθηκαν επίσης, οι απόψεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με τη διαδικασία χορήγησης και το περιεχόμενο των δοκιμών. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δήλωσε ότι δέχθηκε απορίες από τους μαθητές και τις μαθήτριες κατά τη διαδικασία της χορήγησης των δοκιμών Γλώσσας και Μαθηματικών. Κατά κύριο λόγο, οι απορίες των μαθητών/μαθητριών αφορούσαν στην κατανόηση οδηγιών, στην εκφώνηση ασκήσεων και σε άγνωστες λέξεις/έννοιες. Επιπλέον, τόσο για τα δοκίμια της Γλώσσας, όσο και των Μαθηματικών, καταγράφηκαν στην πλειοψηφία τους θετικά σχόλια ως προς το περιεχόμενο, το οποίο

χαρακτηρίστηκε ως αξιόλογο και κατάλληλο για το ηλικιακό/μαθησιακό επίπεδο των μαθητών/μαθητριών. Τέλος, στην πλειοψηφία τους οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι η χορήγηση των δοκιμών πραγματοποιήθηκε χωρίς προβλήματα στη βάση των οδηγιών που δόθηκαν.

Το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΑΝ) θα αξιοποιήσει τα δεδομένα που προέκυψαν από το Πρόγραμμα τη φετινή σχολική χρονιά, με στόχο την εφαρμογή δράσεων και την καθιέρωση πολιτικών που θα συμβάλουν στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων και κατ' επέκταση στη βελτίωση του κυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος.